

Anna Messerli

Rezerwa matematyczna – analiza zmian ujęcia w ogólnych warunkach ubezpieczeń na życie

1. Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza zmian zapisów w ogólnych warunkach ubezpieczeń (o.w.u.), dotyczących rezerw matematycznych, w trakcie trwania umowy ubezpieczenia. Należy zauważyć, że podstawowym czynnikiem generującym te zmiany są orzeczenia Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W szczególności zwrócenia uwagi wymaga wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 16 czerwca 2008 r.¹, w którym treść wzorca umowy, określającej sposób wyliczenia wartości wykupu w odniesieniu do wartości rezerwy matematycznej, została uznana za klauzulę abuzywną i tym samym jej stosowanie uznano za niedozwolone.

Przy dokonywaniu analizy sposobów ujęcia rezerwy matematycznej w o.w.u. wypracowanych przez zakłady ubezpieczeń jako odpowiedź na powołany wyrok, nasuwa się uwaga o zasadności i konieczności opracowania pewnych standardowych rozwiązań w materiałach informacyjnych dla klientów, które ujednoliciłyby treści związane z rezerwą matematyczną.

2. Umowa ubezpieczenia na życie oraz cel tworzenia rezerwy techniczno-ubezpieczeniowej

Kodeks cywilny reguluje podstawy dotyczące przedmiotu umowy ubezpieczenia, praw i obowiązków stron umowy oraz sposobów zawierania i rozwiązywania tych umów. Przez umowę ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę (art. 805 § 1 k.c.). Przy ubezpieczeniu osobowym świadczenie ubezpieczyciela polega w szczególności na zapłacie umówionej sumy pieniężnej, renty lub innego świadczenia w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku w życiu osoby ubezpieczonej (art. 805 § 2 ust. 2 k.c.). Udzielana ochrona ubezpieczeniowa w ubezpieczeniach na życie jest zazwy-

¹ Sygn. akt XVII AmC 111/07.

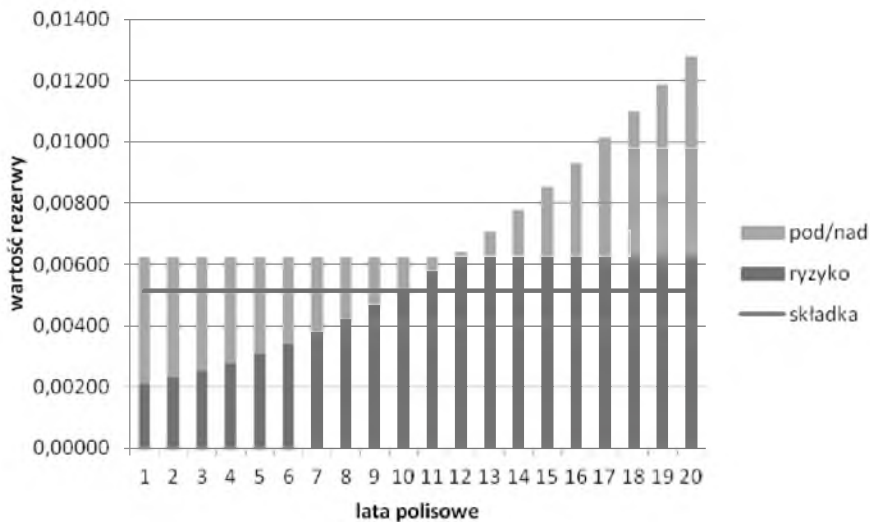
czaj skuteczna przy prawie wszystkich przyczynach śmierci, oprócz samobójstwa, jeśli wystąpiło w ciągu dwóch pierwszych lat jej trwania (art. 833 k.c.). Często stosowane są jednak klauzule wyłączające odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń z powodu zdarzeń o charakterze masowym, takich jak np. wojna, rozruchy i akty przemocy. Dodatkowo, ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej w art. 12 określa pewne cechy umowy ubezpieczenia na życie². Zgodnie z regulacjami ustawowymi, umowa ubezpieczenia na życie ma charakter dobrowolny, a **ogólne warunki ubezpieczenia oraz umowa ubezpieczenia powinny być sformułowane jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Postanowienia sformułowane niejednoznacznie interpretuje się na korzyść ubezpieczającego, ubezpieczonego, uposażonego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia.**

Zgodnie z przepisami przedstawionymi powyżej ubezpieczający ma obowiązek opłacenia składki regularnej, wynikającej z umowy ubezpieczenia. Składkę ubezpieczeniową oblicza się w zależności od czasu trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela. W przypadku wygaśnięcia stosunku ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki umowa została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej (art. 813 § 1 k.c.). Wysokość składki ubezpieczeniowej zawsze związana jest z ryzykiem wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego. Im większe jest ryzyko, jakie bierze na siebie ubezpieczyciel, tym większe środki musi on zgromadzić, aby pokryć swoje zobowiązania. W przypadku ubezpieczeń na życie ryzyko śmierci rośnie z wiekiem osoby ubezpieczonej. Gdyby składka ustalana była według ryzyka aktualnego w okresie opłacania składek, to zakład ubezpieczeń powinien pobierać coraz wyższą składkę, im starszy jest ubezpieczony. To oczywiście doprowadziłoby do tego, że produkt ubezpieczeniowy byłby atrakcyjny wyłącznie dla młodych klientów, zaś ograniczałby lub pozbawiałby ochrony osoby starsze. Tak skonstruowane ubezpieczenie na życie w praktyce wiązałoby się z koniecznością podwyższania składki w trakcie trwania umowy ubezpieczenia. W związku z tym, w ubezpieczeniu na życie stosuje się składkę średnią (jednolitą) przez cały okres ubezpieczenia. Ubezpieczający płaci tę samą stałą składkę w ciągu całego okresu opłacania składek. W ten sposób ubezpieczający w początkowym okresie ubezpieczenia „nadpłaca” składkę (płacąc za dużą składkę w stosunku do ryzyka), a potem, w końcowym okresie opłacania składek, „nie dopłaca” (płacąc składkę wyraźnie niższą od poziomu ryzyka). Powstają zatem pojęcia nadwyżki składki za ryzyko oraz jej deficytu. Nadpłacona składka wyrównuje niedopłaconą składkę w późniejszym okresie. Wykres na str. 67 obrazuje stosowany mechanizm uśredniania składek w trakcie trwania umowy ubezpieczenia.

Wykres przedstawia poziom składki stałej uśrednionej w czasie trwania umowy ubezpieczenia, jak również poziom składki, jaki wynikałby bezpośrednio z faktycznego ryzyka wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego.

² Tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 11, poz. 66 z późn. zm.

Mechanizm uśrednienia składki

Opracowanie własne.

Poziom składki, który odpowiada uśrednionemu za cały okres ubezpieczenia ryzyku, zależy od rodzaju ubezpieczenia, płci³ oraz wieku ubezpieczonego w momencie zawarcia umowy ubezpieczenia oraz od oceny stanu jego zdrowia przez ubezpieczyciela.

Przy opisie mechanizmu uśredniania składki ważne jest odniesienie do podziału ubezpieczeń na życie, wynikające ze specyfiki technicznej danych produktów ubezpieczeniowych. **Istotnym kryterium, na podstawie którego można dokonać takiego podziału tradycyjnych ubezpieczeń na życie, jest rodzaj świadczeń ubezpieczeniowych:**

- ubezpieczenia terminowe (na życie) – zapewniają ochronę ubezpieczeniową (świadczenie tylko z tytułu śmierci), gdzie składka jest uśredniona, a ubezpieczony nie może korzystać ze zgromadzonych środków;
- ubezpieczenia mieszane (na życie i dożycie) – oprócz zapewnienia ochrony ubezpieczeniowej spełniają dodatkowo funkcję oszczędnościową. W tym przypadku, oprócz składki za ryzyko, mamy również część „oszczędnościową składki”.

W związku z powyższym mechanizmem kalkulacji składki w ubezpieczeniach na życie oraz ze względu na gromadzenie składki oszczędnościowej konieczne jest tworzenie **rezerwy matematycznej, która pozwala na pokrycie przyszłych zobowiązań, wynikających z umowy ubezpieczenia.**

³ W świetle nowych uregulowań prawnych uwzględnienie płci jako czynnika wpływającego na wysokość składki nie będzie miało zastosowania. Patrz B. Mrozowska, A. Tarasiuk-Flodrowska, *Implementacja zasady równości płci w ubezpieczeniach*. Prawo Asekuracyjne 2012, nr 1, s. 46.

Jest to cecha, która generalnie odróżnia ubezpieczenia na życie od pozostałych rodzajów ubezpieczeń. Przy ustalaniu składki i rezerwy matematycznej brane są pod uwagę m.in. dwa podstawowe czynniki:

- śmiertelność, czyli zakładane ryzyko śmierci w poszczególnych latach trwania umowy ubezpieczenia;
- techniczna stopa procentowa, czyli zakładana stopa zwrotu z inwestycji rezerwy matematycznej.

Rezerwa matematyczna w ubezpieczeniach na życie jest tworzona ze środków wpłacanych przez ubezpieczającego. **Rezerwa ta pokrywa zobowiązania wynikające z umowy ubezpieczenia na życie, przy czym realizacja tych zobowiązań odbywa się nie tylko wskutek zajścia zdarzenia objętego ochroną ubezpieczeniową, ale również w przypadku rezygnacji z zawartej umowy.** W przypadku rozwiązania umowy w trakcie jej trwania ubezpieczający ma prawo do zwrotu części rezerwy matematycznej określonej w warunkach umowy ubezpieczenia.

3. Rezerwy w ubezpieczeniach na życie oraz metody ich tworzenia

Minister Finansów w rozporządzeniu dotyczącym szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji⁴ nałożył na zakłady ubezpieczeń obowiązek tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. W rozporządzeniu tym wymienione są rodzaje rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz metody ich tworzenia. Rezerwy mogą być tworzone przy użyciu następujących metod:

- **indywidualnej** – rezerwa tworzona jest odrębnie dla każdej umowy ubezpieczenia w dokładnej wysokości lub – w przypadku niemożności ustalenia dokładnej wielkości rezerwy – stosuje się jej wiarygodne oszacowanie;
- **ryczałtowej** – rezerwy ustalane są zbiorczo dla całego portfela ubezpieczeń lub jego części, jako ustalony procent (wskaźnik ryczałtowy) składki lub wartości odszkodowań i świadczeń. Metoda ta powinna być stosowana tylko wtedy, gdy daje ona wyniki zbliżone do metody indywidualnej. Ponadto wskaźnik ryczałtowy powinien być ustalany przy zachowaniu zasady ciągłości; niedozwolone są nieuzasadnione zmiany wielkości wskaźnika;
- **aktuarialnej** – rezerwy są ustalane przy zastosowaniu matematyki ubezpieczeniowej, finansowej i statystyki.

Warto podkreślić, że wymienione metody w praktyce często się nakładają i trudno jest jednoznacznie dokonywać klasyfikacji rezerw pod kątem metodologii. Wśród rodzajów rezerw techniczno-ubezpieczeniowych znajdują się rezerwy typowe dla ubezpieczeń na życie, a mianowicie:

- a) rezerwa ubezpieczeń na życie (tradycyjna rezerwa matematyczna) oraz
- b) rezerwa ubezpieczeń na życie, gdzie ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający.

⁴ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji (Dz. U. Nr 226, poz. 1825 z późn. zm.).

Rezerwy ubezpieczeń na życie tworzone są metodami aktuarialnymi, wśród których wyróżnia się **metodę prospektywną i retrospektywną**. Z punktu widzenia prospektywnego, rezerwa dla danej polisy określana jest jako różnica pomiędzy zdyskontowaną wartością przyszłych świadczeń i przyszłych składek. W przypadku zastosowania metody retrospektywnej rezerwa może być określona jako zakumulowana wartość wpłaconych składek, pomniejszona o skonsurowane już składki za ryzyko zgonu ubezpieczonego. Zastosowanie metody retrospektywnej jest dopuszczalne tylko wtedy, jeżeli daje wartość nie mniejszą niż wartość wyliczona metodą prospektywną. W praktyce większość zakładów ubezpieczeń stosuje metodę prospektywną i tworzy rezerwy indywidualnie dla każdej umowy ubezpieczenia. Przy ustalaniu wartości rezerwy ubezpieczeń na życie **zakład ubezpieczeń ma obowiązek uwzględnić prawdopodobieństwo wystąpienia w przyszłych okresach niekorzystnych czynników**, które mogą wpłynąć na zmianę poziomu tych rezerw, jak również na zmianę wartości aktywów przeznaczonych na ich pokrycie. Rezerwy powinny być ustalane zgodnie z zasadą ostrożności. Ponadto, jeżeli umowa ubezpieczenia gwarantuje określoną wartość wykupu w ciągu kolejnych lat trwania umowy ubezpieczenia, to wartość rezerwy nie może być niższa niż zagwarantowana wartość wykupu.

Oprócz zasad opisanych powyżej rozporządzenie reguluje również zasady kształtowania się kluczowego założenia wykorzystywanego do kalkulacji rezerwy matematycznej, jakim jest **techniczna stopa procentowa**.

Co roku organ nadzoru – Komisja Nadzoru Finansowego – ogłasza maksymalną stopę techniczną, dozwoloną przy zawieraniu nowych umów ubezpieczenia. Zakład ubezpieczeń nie może stosować do wyceny zobowiązań wynikających z umowy ubezpieczenia stopy wyższej niż obowiązująca w momencie zawarcia umowy ubezpieczenia. Zastosowanie bowiem wyższej stopy technicznej spowodowałoby podwyższenie wartości rezerwy matematycznej w ubezpieczeniu na życie. Ponadto stopa ta nie może być wyższa niż maksymalna stopa techniczna ogłaszana przez organ nadzoru dla nowo zawieranych umów ubezpieczenia, która obowiązywała w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia. Organ nadzoru ogłasza maksymalną stopę techniczną raz w roku do 31 stycznia. Na rok 2012 Komisja Nadzoru Finansowego ogłosiła 19 stycznia 2012 r. w Dzienniku Urzędowym maksymalną stopę techniczną w wysokości 3,54%.

W portfelu ubezpieczeń na życie stopy techniczne stosowane przez zakład ubezpieczeń nie mogą być wyższe niż 80% średniej ważonej stopy zwrotu z lokat stanowiących pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w ostatnich 3 latach obrotowych.

Istotne jest, że przyjęte zasady, metody, założenia oraz dane i wskaźniki statystyczne powinny być stosowane w sposób ciągły i nieuzasadnione ich zmiany są niedopuszczalne. Oznacza to, że inne założenia, które mają istotny wpływ na wysokość rezerwy matematycznej, takie jak śmiertelność czy założenia kosztowe, nie mogą ulec zmianie w sposób nieuzasadniony.

4. Regulacje prawne dotyczące sposobu kalkulacji rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

Podstawowym sposobem kalkulacji rezerwy matematycznej **jest tworzenie rezerwy na podstawie metody netto**. W tym przypadku przyjmuje się założenie, że składka brutto, którą pobiera zakład ubezpieczeń od ubezpieczającego, wystarcza na pokrycie składki netto w każdym roku trwania umowy ubezpieczenia oraz że narzut na składkę netto wystarcza na pokrycie kosztów okresu bieżącego. W praktyce założenia te nie są prawdziwe. Koszty akwizycji (zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie) zazwyczaj są ponoszone w pierwszym roku trwania umowy i jest niemal zasadą, że wydatki te przewyższają narzut na składkę netto w tym okresie. W rezultacie zakład ubezpieczeń nie ma możliwości pokrycia pierwszorocznych kosztów z pierwszorocznych narzutów na składkę netto. W tej sytuacji zakład finansuje z własnych środków ten deficyt w narzucie na koszty, który w następnych latach stopniowo jest zwracany, kiedy to narzuty na koszty przekraczają wydatki związane z administracją umów ubezpieczenia. Aby uwzględnić ten mechanizm finansowania kosztów, regulator zezwala na tworzenie rezerw matematycznych na podstawie metody Zillmera. Rezerwa ta jest niższa od rezerwy wyliczonej na podstawie składki netto, ponieważ pozwala na rozłożenie w czasie wysokich początkowych kosztów akwizycji. Zgodnie z polskimi zasadami rachunkowości zakład ubezpieczeń może stosować metodę Zillmera do wyliczenia rezerwy matematycznej w ubezpieczeniach na życie, z wyjątkiem ubezpieczenia terminowego na wypadek śmierci. Ponadto rozliczeniu w czasie mogą podlegać bezpośrednie i pośrednie koszty, związane z pozyskaniem klienta i zawarciem umowy ubezpieczenia oraz koszty związane z nieobowiązkowym podwyższeniem składki w trakcie trwania umowy ubezpieczenia. W ww. rozporządzeniu dotyczącym szczególnych zasad rachunkowości ubezpieczycieli określony jest również maksymalny poziom narzutu na składkę netto (3,5% od sumy kapitału)⁵. Składka wyliczona metodą Zillmera nie może być wyższa od składki opłacanej przez klienta (składki brutto), a koszty akwizycji rozliczane w czasie w ten sposób nie mogą przekraczać wysokości składki pierwszorocznej.

5. Rezerwy w ogólnych warunkach ubezpieczeń

Rezerwa matematyczna jest cechą szczególną tradycyjnych ubezpieczeń na życie i w związku z tym jest oczywiste, że w ogólnych warunkach ubezpieczeń produktów tradycyjnych na życie występują odwołania do tej rezerwy (mowa tu o produktach ochronnych i mieszanych wymienionych w pkt. 2 niniejszego artykułu).

Historycznie w ogólnych warunkach odwoływano się do rezerw matematycznych przy określeniu dwóch wielkości: wartości wykupu polisy oraz określeniu udziału w zyskach.

⁵ Definicja sumy kapitału zawarta jest również w powołanym rozporządzeniu.

Podjmując decyzję o rozwiązaniu umowy tradycyjnego ubezpieczenia na życie, ubezpieczający oczekuje wypłaty ekwiwalentu pieniężnego, co jest związane z faktem nadpłacania składek w stosunku do ryzyka, jak i gromadzeniem kapitału w przypadku ubezpieczeń na życie i dożycie. Zaś wartość wykupu w ubezpieczeniu na życie zależy od wielkości rezerwy tworzonej w ramach danego rodzaju ubezpieczenia. W przypadku ubezpieczeń terminowych na życie (gdzie zdarzeniem ubezpieczeniowym jest śmierć ubezpieczonego) wartość wykupu nie jest naliczana.

W celu opisanego **zasad funkcjonowania mechanizmu udziału w zysku**, ogólne warunki ubezpieczeń odnosiły się do kwoty, jaka jest inwestowana w ciągu każdego roku polisowego w oparciu o kwotę wartości rezerwy matematycznej. Powiązanie kwoty zainwestowanej z wartością rezerwy matematycznej w sposób oczywisty wiąże się z ekonomiką i podziałem składki, jaki został opisany w pkt. 2 niniejszego opracowania.

Z tego względu **konieczne było zawarcie w ogólnych warunkach ubezpieczeń podstawowej definicji rezerwy matematycznej**, która – zgodnie z prawem – powinna być określona w sposób jednoznaczny i zrozumiały dla klienta. Aby sprostać tym wymogom, zakłady ubezpieczeń stworzyły różne definicje rezerwy matematycznej. Jednym z podejść, jakie daje się zauważyć przy przeglądzie o.w.u. umów ubezpieczenia, są definicje wynikające z norm prawnych, a w szczególności z przepisów powołanego rozporządzenia, przytoczonych w pkt. 2 niniejszego artykułu. Rozwiązaniem, które przyjęła część zakładów ubezpieczeń jest opisanie czynników, wpływających na wartość rezerwy matematycznej i określenie zasad zmienności tych czynników, aby zapewnić równomierność praw obu stron umowy ubezpieczenia. Jeśli czynniki wpływające na kształtowanie się rezerwy matematycznej oraz zasady ich zmian są jasno określone w ogólnych warunkach, zakład ubezpieczeń nie ma uprzywilejowanej, jednostronnej pozycji.

W tej sytuacji większość zakładów ubezpieczeń zrezygnowała z prezentacji powiązania tych dwóch wielkości w o.w.u. i podjęła próby innego określenia wartości wykupu. Obecna praktyka rynkowa jest ciągle różnorodna, ale najczęściej spotykane rozwiązanie to **przedstawienie tabelaryczne projekcji wartości wykupu dla każdego klienta w kolejnych latach polisowych**. W związku z tym, że klient może dokonywać różnych podwyższeń składek, np. wynikających z indeksacji składki czy podwyższenia składki o dowolną kwotę w trakcie trwania umowy ubezpieczenia, projekcja ta w kolejnych latach polisowych może ulegać zmianie. Przy takim rozwiązaniu zakłady ubezpieczeń w każdym przypadku zmian powinny dostarczyć klientowi nową projekcję wartości wykupu, która ma obowiązywać w danym roku polisowym.

Rozwiązanie, które można również zastosować i jest praktykowane na rynku, nie odnosi się do rezerwy matematycznej bezpośrednio, ale odnosi się do „**składki inwestycyjnej**” (czyli oszczędnościowej). Wymaga to wprowadzenia dodatkowych definicji oraz określenia, jaki procent składki brutto stanowi składka inwestycyjna. Składka ta jest zmiennym elementem całości składki brutto opłacanej przez klienta i zależy od wieku ubezpieczonego oraz od czasu

trwania umowy ubezpieczenia. Prowadzi to do konieczności podania w tabeli opłat procentowych wartości dla każdego wieku i okresu ubezpieczenia, które definiują wysokość składki inwestycyjnej. Składka inwestycyjna buduje rezerwę matematyczną, ale można również powiedzieć, że tworzy „wartość polisy”. Korzystając z dodatkowej definicji, jaką jest wartość polisy, można zdefiniować „wartość wykupu”, jako procent tejże wartości polisy. W ten sposób wartość wykupu nie jest definiowana poprzez jej powiązanie z wartością rezerwy. Istotnym elementem tej konstrukcji w o.w.u. jest to, że przedstawiona tabela procentowa dla składki inwestycyjnej ma zastosowanie również w przypadku wzrostu składki w kolejnych latach trwania umowy ubezpieczenia.

W praktyce, w o.w.u. nadal opisuje się mechanizmy określające udział w zyskach w tradycyjnych ubezpieczeniach na życie z wykorzystaniem definicji rezerwy matematycznej. Zapisy te zostały jednak uszczegółowione, tak aby sprostać nowym wymogom prawa i ułatwić klientowi prawidłowe zrozumienie tego mechanizmu. Poziom uszczegółowienia nie jest jednak jednolity w poszczególnych zakładach ubezpieczeń i nie są stosowane spójne rozwiązania. Rozwiązania, które funkcjonują można podzielić na następujące kategorie:

- kwota udziału w zysku zależy od zwrotu z inwestycji kwoty „wartości polisy” (opartej na sumie składek inwestycyjnych zdefiniowanych w tabeli opłat);
- kwota udziału w zysku zależy od zwrotu z inwestycji rezerwy matematycznej, której projektowana wysokość w momencie zawarcia umowy ubezpieczenia jest dołączona do konkretnej umowy ubezpieczenia dla ubezpieczonego. Projekcja ta przedstawia wysokość rezerwy matematycznej od jednostki sumy ubezpieczenia (np. od 1000 zł). W tym rozwiązaniu konieczne jest dołączenie projekcji wysokości rezerwy również dla podwyższeń sumy ubezpieczenia;
- kwota udziału w zyskach zależy od zwrotu z inwestycji rezerwy matematycznej, której mechanizm zmienności jest opisany w ogólnych warunkach.

Podsumowując wnioski z analizy zapisów dotyczących natury i mechanizmów kształtowania rezerwy matematycznej w o.w.u., można stwierdzić dużą różnorodność rozwiązań, jak również bardzo dużą zmianę w zakresie szczegółowości tych zapisów w ciągu kolejnych lat.

6. Podsumowanie

Z powyższych rozważań wynika, że zakłady ubezpieczeń podchodzą do wyjaśnienia mechanizmów ekonomicznych związanych z rezerwą matematyczną w sposób indywidualny, oparty w dużej mierze na możliwościach technicznych tworzenia projekcji rezerwy matematycznej. **Z punktu widzenia ryzyka prawnego, czyli ryzyka zakwestionowania zapisów przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów lub Komisję Nadzoru Finansowego, wydaje się, że tabelaryczne określenie jest najbardziej czytelnym rozwiązaniem dla klienta.** W przypadku rozwiązania opisowego, gdzie pokazany jest tylko mechanizm zmienności rezerwy matematycznej w o.w.u., opis ten może być nie do końca dobrze zrozumiany przez odbiorcę. Przy czym

jako odbiorcę należy tu rozumieć nie tylko klienta kupującego umowę ubezpieczenia na życie, ale również pośrednika ubezpieczeniowego.

Można pokusić się o postawienie tezy, iż niezależnie od rozwiązań przyjętych w o.w.u., dobrym pomysłem byłoby stworzenie dodatkowych standardowych informacji marketingowych, które pozwoliłyby w jednolity sposób pokazać zachowanie wartości ekonomicznych, opartych na rezerwie matematycznej (tj. udział w zysku czy wartość wykupu), aby zapewnić spójne przedstawienie wartości świadczeń dodatkowych. Wydaje się, że przygotowaniem takich informacji mogłaby zająć się Polska Izba Ubezpieczeń jako ubezpieczeniowy samorząd gospodarczy, zrzeszający wszystkie zakłady ubezpieczeń, we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem Aktuariuszy. Stworzenie standardu dla tego typu informacji pomogłoby zapewne w wyjaśnieniu samych mechanizmów związanych z wartością wykupu i udziału w zyskach oraz ułatwiłoby niezależnym pośrednikom ubezpieczeniowym, czyli brokerom ubezpieczeniowym, prezentację porównań różnych umów ubezpieczenia.

Z punktu widzenia zakładu ubezpieczeń, powstanie dodatkowej standardowej informacji marketingowej może zapobiec wzrostowi wypowiedzeń tradycyjnych umów ubezpieczeń na życie, dzięki lepszemu zrozumieniu przez klienta podstaw ekonomiki ich funkcjonowania. Znaczna część ubezpieczycieli ma dość duży portfel takich tradycyjnych umów ubezpieczenia i zapobieganie rezygnacji z tych umów wydaje się być ważnym zadaniem. Informacje takie mogłyby dodatkowo zawierać przykłady liczbowe w celu lepszego zobrazowania poruszanych zagadnień. Na podstawie tak przygotowanych materiałów brokerzy ubezpieczeniowi mogliby w miarę prosty i przystępny sposób dokonywać porównań warunków ubezpieczeń dla swoich klientów. W obecnej sytuacji porównanie produktów ubezpieczeniowych pod kątem udziału klienta w zyskach jest praktycznie niemożliwe⁶. ■

Mathematical Reserve – Analysis of Changes in Approach in General Life-Insurance Conditions

The main subject of this article is to discuss changes in the General Terms and Conditions concerning mathematical reserves, which occurred after the announcement of the judgment of the District Court of Competition and Consumer Protection in Warsaw on 16 June 2008, which considered the contents of a standard contract specifying the method for calculating the cash surrender value in relation to the mathematical reserve unlawful. The present analysis summarises the economics of life insurance contracts in a simple way, and particularly shows the mechanism of building the mathematical reserves. Furthermore, it describes the relationship between the amount of mathematical reserves and the surrender value. The court sentence, has imposed changes on the General Insurance Conditions, which described the above mechanism. Insurance companies implemented these changes, taking an individual approach to the new market situation.

⁶ Autorka korzystała z książki E. Stroińskiego, *Ubezpieczenia na życie. Teoria i praktyka*, Poltext, Warszawa 2004 oraz z wewnętrznych materiałów szkoleniowych PricewaterhouseCoopers.

The variety of applied solutions makes the comparative analysis of the products in this aspect very difficult. The current solutions can particularly be misunderstood by the recipient of these conditions. The term 'recipient of General Conditions' is applied to both the direct client and the insurance agent. Under these circumstances it seems prudent to design more standardized marketing information, which would show in a coherent manner the behaviour of economic values based on the mathematical reserve, i.e. the profit sharing or surrender value. The Polish insurance market, still has quite a significant life insurance portfolio, in which these mechanisms are applicable, so the clarification of consumer information appears reasonable in order to avoid the termination of those insurance contracts that may result from the ambiguity of the General Conditions and the inability to compare them.